

Beitepress og fornying av eng

- Å leve med hjort

Jon Anders Stavang - Stiftinga Norsk hjortesenter

HVA VIL VI MED HJORTEN PÅ HITRA?

HITRA JFF OG HITRA UTMARKSRÅD INVITERER TIL
FOREDRAG OG DISKUSJON

Hamna Gård

Lørdag 12 August kl 16.00

Kaffe og enkel servering og kjøp av annen drikke
Inngang: kr 100

Erling Meisingset: Status og veien videre.

Johan Trygve Solem: Fornyning av brakklagt eng.

Dalpro og viltmottaket

Politiske partier og Bondelaget holder innlegg 10 min

Paneldebatt

Foto: Arve Espeseth

Disposisjon

- Litt om Stiftinga Norsk Hjortesenter og forvaltning av hjort
- Nasjonal landbrukspolitik og konsekvensar av denne
- Kostnadar (og inntekter) ved høg hjortestamme
- Verkemiddel som kan skape vinn-vinn for landbruk og samfunn
  - Verdikjeder basert på viltressursen
  - Innovasjon, dialog, samskaping og merkevare
  - Driveplikt og arealtilskot – tettleik av hjort

Stiftinga Norsk Hjortesenter på Svanøy

Norsk Hjortesenter

- eit nasjonalt kompetansesenter -

- Svanøy Stiftelse og Fylkeslandbrukskontoret i Sogn og Fjordane
- Etablert som stiftelse år 2000
- 6 fast tilsette (drift, kurs, seminar, konsulent, produkter mm.)
- **150 tamme og 150 ville hjortar**
- Studenter og praktikanter frå heile verda
- Viktige oppdragsgjevarar:
  - Landbruks- og matdepartementet
  - Miljødirektoratet
  - Vestland fylkeskommune og kommunar i heile Norge
  - Grunneigarar, hjortebønder, jegerar og folk flest

Forvaltning av hjort på Svanøy

- Bestanden har i mange år vore forvalta av senteret etter økologiske prinsipp og ivaretaking av økologiske prosessar
- Ein tek ut dyr på veg inn (kalv og ungdyr) eller ut av bestanden (gamle koller og returbukkar) – etterliknar «naturleg» uttak = på same måte som rovdyr/strengt vintrar regulerer bestandar
- **Vi skyt ikkje bukk i sin beste alder (6-12 år)** – desse skal kjempe om kollene sin gunst. Dei best tilpassa dyra vil få flest avkom. Dette krev kunnskapsbasert jakt
- Dermed vert dei sterkaste og beste dyra att i vinterbestanden, og dyra får høgare snittalder og livskraft
- Svanøy er difor ein av få stadar i landet kor bukkane får høve til å vekse seg verkeleg store og sette kraftige gevir
- Når ein ferdast i skogen på Svanøy i brunsten får ein dermed oppleve ein sjeldan sterk brunstaktivitet med mange brølande storbukkar og intense opplevingar
- Dette er unikt i norsk samanheng

Svanøy - forvaltning i samsvar med lovverket

 LOVDATA

 Søk etter love

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Kapittel I. Formål og virkeområde mv.

§ 1. (lovens formål)

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og **økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern**, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

Foto: Johan Trygve Solheim©

Foto: Johan Trygve Solheim©

(c) Johan Trygve Solheim 2014

(c) Johan Trygve Solheim 2022

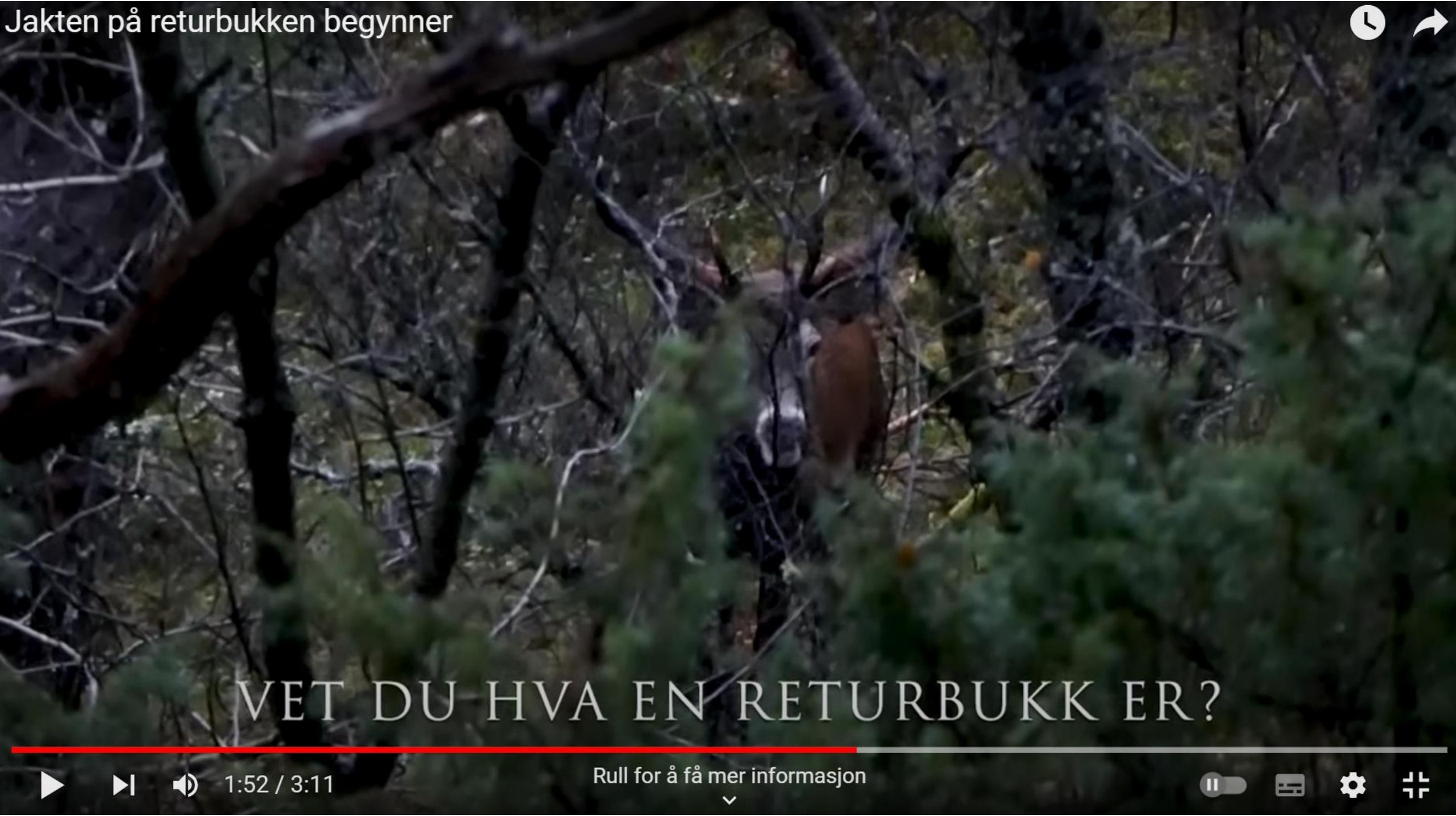

Video

Video: Johan Trygve Solheim ©

Jakten på returbukken begynner

VET DU HVA EN RETURBUKK ER?

1:52 / 3:11 Rull for å få mer informasjon

A set of standard video player controls including a play button, a skip forward button, a volume icon, a progress bar, a play/pause button, a full screen button, a settings gear icon, and a close button.

Landbrukspolitikk – konsekvensar og moglegheiter

[OM HITRA](#)

[SOMMEREN 2023](#)

[TURISTINFO](#)

[BO, SPISE](#)

[AKTIVITETER](#)

[HANDEL](#)

[FOR GRUPPER](#)

[REISEBLOGGEN](#)

Lykkelige kuer gir god melk, som igjen gir god ost

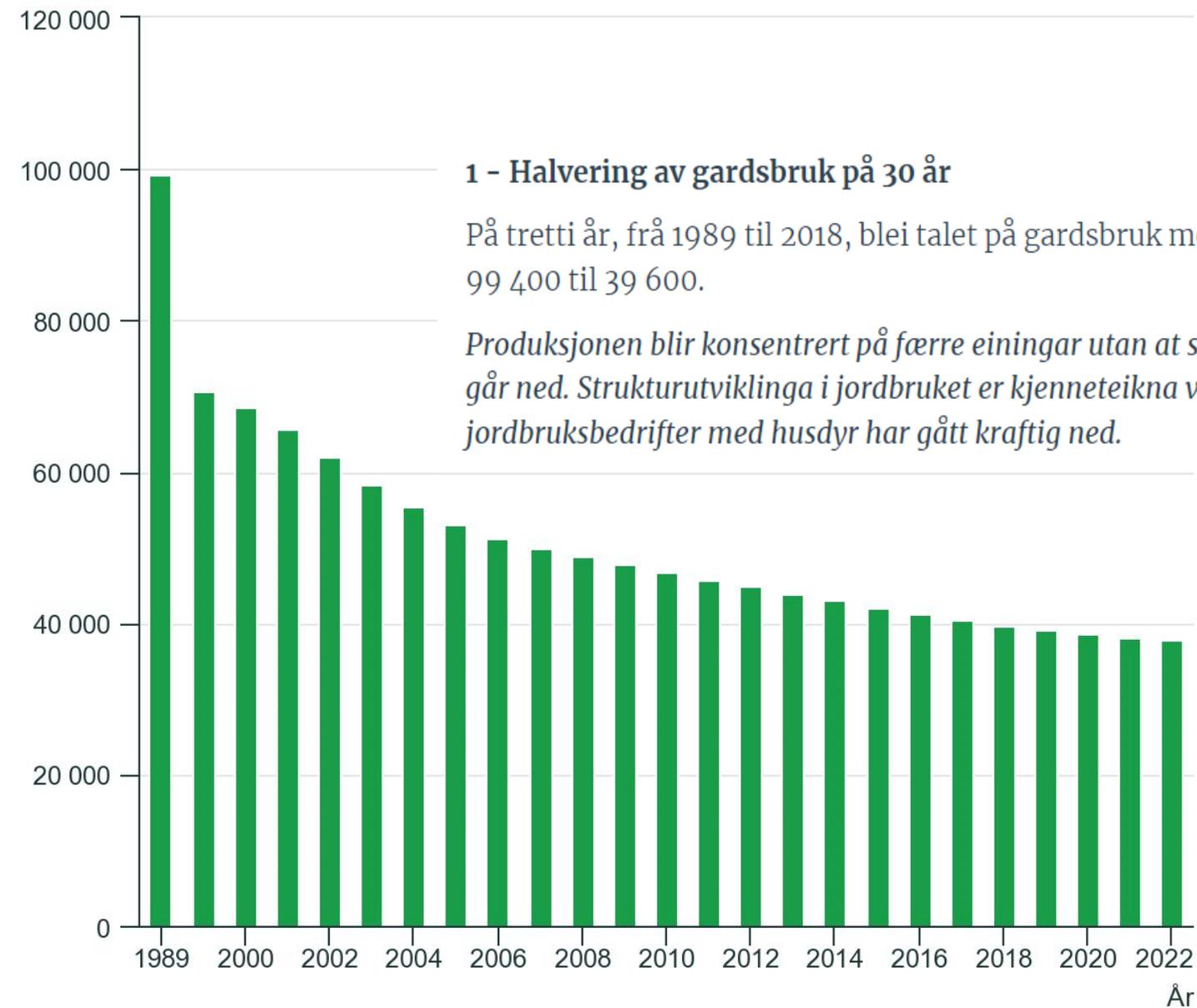

HITRA GÅRDSMAT

Vi holder til på ei lita øy i Hitra kommune som heter Helgebostadøya. Vi driver økologisk melkeproduksjon og har stort fokus på dyrevelferd. Dyra får gå ute hele året hver dag om de vil. Vi har ett stort inngjerdet område der de får gå rundt. Alle dyr går i løsdrift og har liggebåser med madrasser. Kalvene går med ammetanter og drikker melk fra juret. på sommeren går kvigene løs på øya og beiter. Vi er sikker på at lykkelige kuer gir god melk, som igjen gir god ost. Fastostene lagres i en underjordisk grotte som holder 12 grader året rundt.

Antall gårdsbruk

Gårdsbruk

Kilde:

Gårdsbruk, jordbruksareal og husdyr, Statistisk sentralbyrå

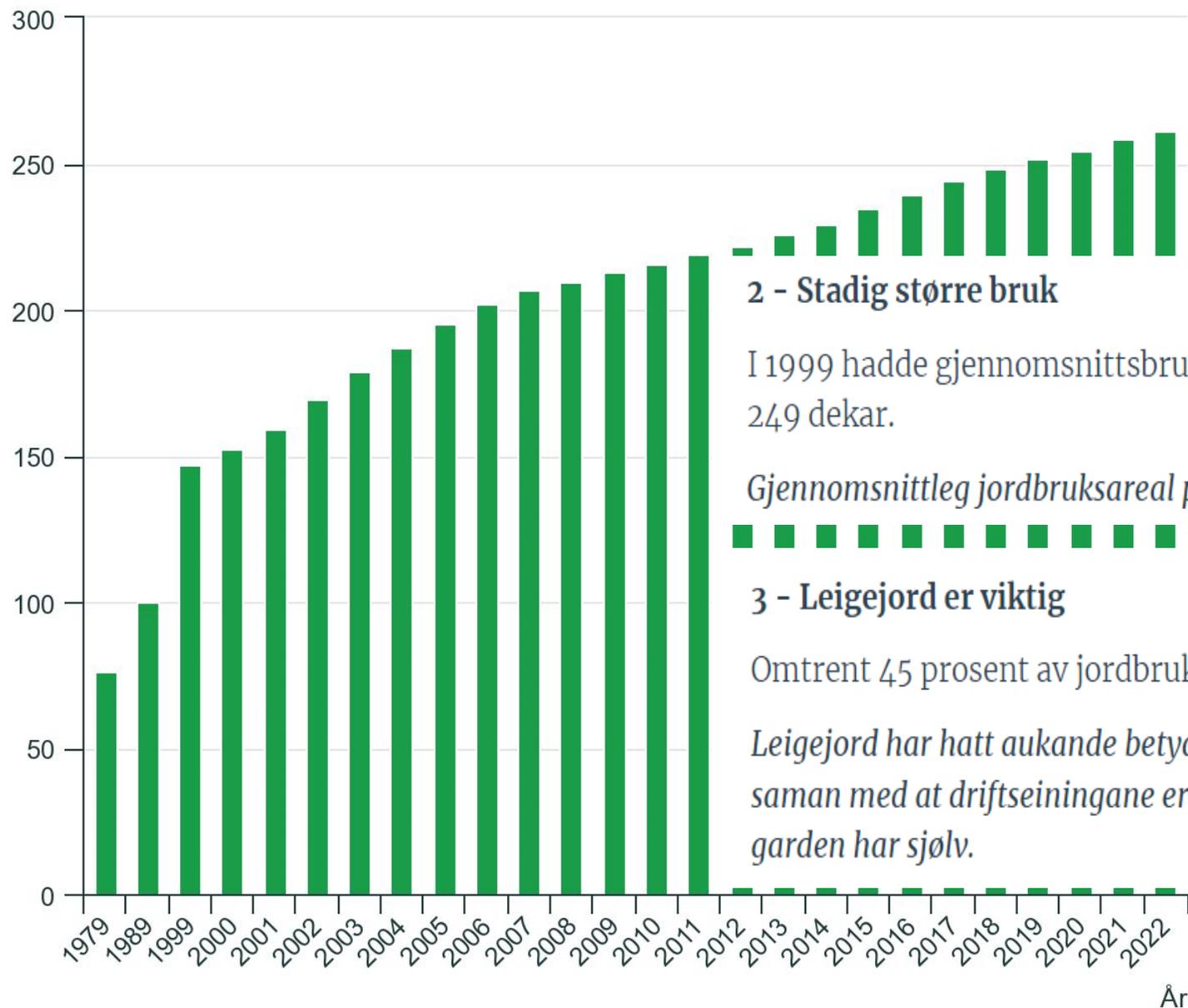
Det har blitt færre gårdsbruk i Norge de siste ti årene. Norges Bondelag er bekymret. (Foto: Gorm Kalløstaf / NTB)

Ett gårdsbruk er lagt ned hver eneste dag det siste året

Bønders gjennomsnittlige jordbruksareal

Dekar

2 - Stadig større bruk

I 1999 hadde gjennomsnittsbruket 147 dekar jordbruksareal. I 2018 var talet 249 dekar.

Gjennomsnittleg jordbruksareal på bruka som er i drift, blir stadig større.

3 - Leiejord er viktig

Omtrent 45 prosent av jordbruksarealet er leiejord.

Leiejord har hatt aukande betydning gjennom heile etterkrigstida. Dette heng saman med at driftseiningane er blitt større, og ein treng større areal enn det garden har sjølv.

Kilde:

Gardsbruk, jordbruksareal og husdyr, Statistisk sentralbyrå

Landbrukspolitik – konsekvensar og moglegheiter

- Effektivisering – frigjort arbeidskraft til industri- og servicenæringar
- Sentralisering folk flyttar til sentra og dei store byane
- Landbruket er likvel svært viktig for distriktet!
- Men landbruket er **ikkje** det som sikrar positiv folketalsutvikling i distrikta
  - På kysten er fiskeri og havbruk viktig
  - Turisme
  - Grunderverksemdar
  - Statlege arbeidsplassar (?)

Større gårdar – meir intensiv drift

Hjorten rundspiser Birger (21) – landbruksministeren kan ikke løse problemet

Hjorten har spist opp store deler av avlingen til den unge melkebonden. Nå frykter han å måtte sende kyrne sine til slakting.

Annabelle Kårvåg Sørensen
Journalist

Publisert 14. aug. 2021 kl. 10:17
Oppdatert 14. aug. 2021 kl. 17:47

Artikkelen er mer enn to
år gammel.

- Store investeringar
- Avlingsnivå avgjerande for god lønsemd
- Hjortebeiting kan medføre store avlingstap

← GROVFØR

NLR Trøndelag SA

BEITE · 20 DESEMBER 2021 (OPPDATERT: 4 JANUAR 2022)

Konfliktdempende tiltak - beiteskader fra hjort

Hjortens ekspansive økning i Trøndelag medfører store utfordringer for landbruksnæringen i berørte områder. Bondelaget har over tid uttrykt bekymring for at forvaltningen av hjortebestandene er utfordrende.

Svanhild Bakke

Viktig å sjå alle sider

- Norsk Hjortesenter snakkar med alle og samarbeider tett med Bondelag, NJFF, grunneigarar, forvaltninga med meir
- Landbruk:

NLR Vest SA

GROVFØR · 26 NOVEMBER 2021

Har du råd til å føre på hjorten?

Alt vert dyrare! Det er tøft å vere bonde om dagen; mange bønder uttrykkjer fortvilning og sinne over utviklinga i landbruket. Det er sterk prisstiging på varer og tenester, samstundes som bondene si inntekt ikkje har same utvikling.

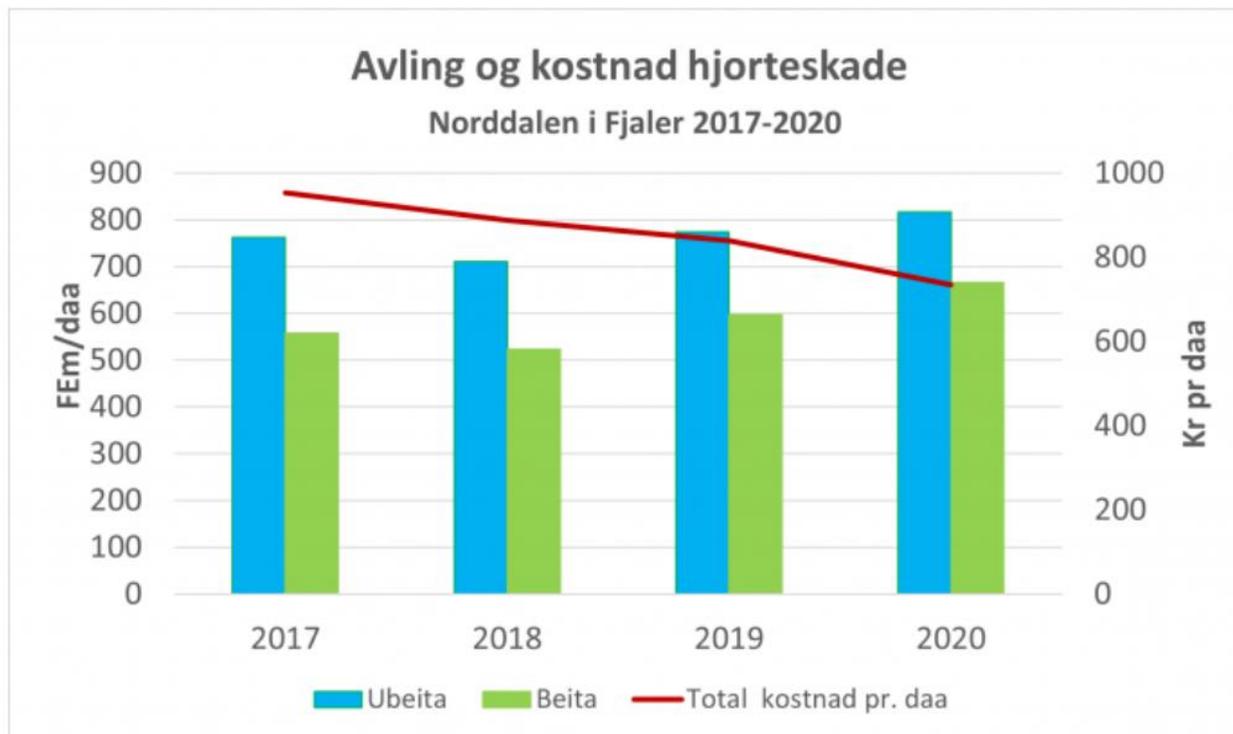
NLR Nordvest

**Norsk
Landbruksrådgiving**

Arve Arstein
Rådgjevar økonomi og jordbruk
NLR Vest SA

Figur: Avlingsnivå etter hard hjortebeiting og kostnad dette påfører bonden, som må erstatte tapt avling med kraftfôr og innkjøpt grovfôr.

Reduser hjortestammen!

Kostnaden med ein stor hjortestamme er ikkje så openberr som andre kostnader. Min påstand er difor at mange bønder ikkje er klar over kva dette betyr for driftsresultatet på garden. **I ei næring med låg lønsemd er det uhøyrte at hjortestammen skal påføre enkeltbruk store ekstrakostnader.** Grunneigarar og forvaltinga må ta grep for å redusere hjortestammen. Det er det einaste tiltaket som verkeleg vil monne!

PT-910 Jordbruksareal i drift og antall søkere

Rapporten viser antall søkere med jordbruksareal og antall dekar jordbruksareal (sum for alle vekstgrupper) som ble drevet aktivt i vekstsesongen.

Datagrunnlaget er sist oppdatert: 12.06.2023

PT-910 2022 Trøndelag	Kommune	Totalareal	Antall søkere
<input type="text" value="Trøndelag (50)"/>	Flatanger (5049)	9 119	43
	Frosta (5036)	23 160	79
Last ned tallgrunnlag	Frøya (5014)	7 213	47
Tilbake til fylkesoversikt	Grong (5045)	19 488	50
	Heim (5055)	35 389	151
<i>Kilde: Landbruksdirektoratet</i>	Hitra (5056)	15 194	61
	Holtalen (5026)	16 821	69
	Høylandet (5046)	20 173	57

Teoretisk reknestykke – kostnader og inntekter av hjort på Hitra

- 10 000 dekar fulldyrka mark på Hitra * 600 kr tapt grovfor per dekar til hjort = **6 000 000 kr**
- **Aktive bønder (61) dekker kostnaden, dei største tapar mest**
- Kostnad per hjort:
- 6 000 000 kr : 1200 hjort = **5000** kr per hjort for fri tilgang til fulldyrka mark

Er det inntekter på hjorten?

- Utleige: 5000 kr * 1200 hjort = **6 000 000**
- **Alle grunneigarar deler på inntektene**
- Andre ringverknadar? Overnatting, mat, drikke, drivstoff, positiv helseeffekt, osv: 5000 kr per hjort = **6 000 000**
- **Samfunnet deler på inntektene**

Netto = 6 000 000

Betalingsvillighet ?:

Eksempel 1.

25 000 kr for 3 jakt dagar (kalv og ungdyr)

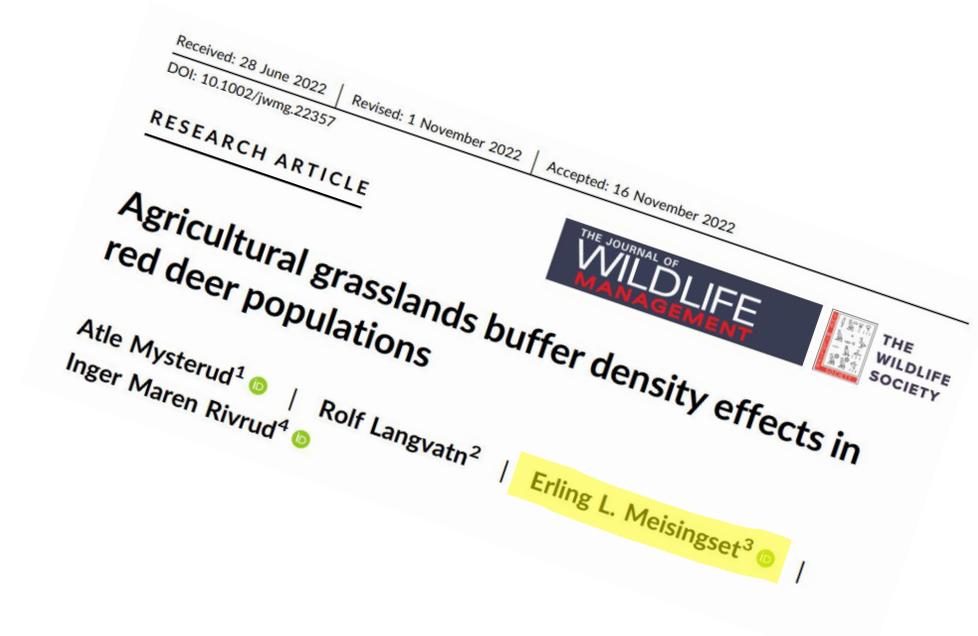
Eksempel 2.

Gratis jakt

Beiteskader og kostnadsfordeling

- Tilgang på gode beiter reduserer negative effektar av høg tettleik (Mysterud mfl. 2023)
- Flott!.... Eller?
- Er det dei som baserer levebrødet sitt på gode grasavlingar som skal betale for høg tettleik av hjort?
- **Eksempel:** Ein mjølkeprodusent paktar 4 andre gårdar og sitt eige. Dei 4 andre vil ha mykje hjort å jakte på, men gardbrukaren må bere kostnaden

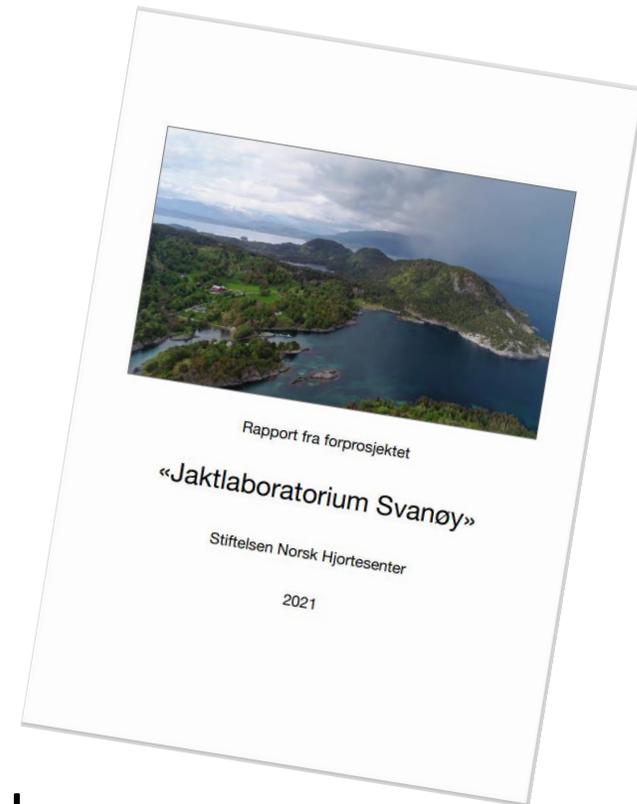

Synergier og samarbeid

- «Meir viltkjøtt»

- «Jaktlaboratorium Svanøy»

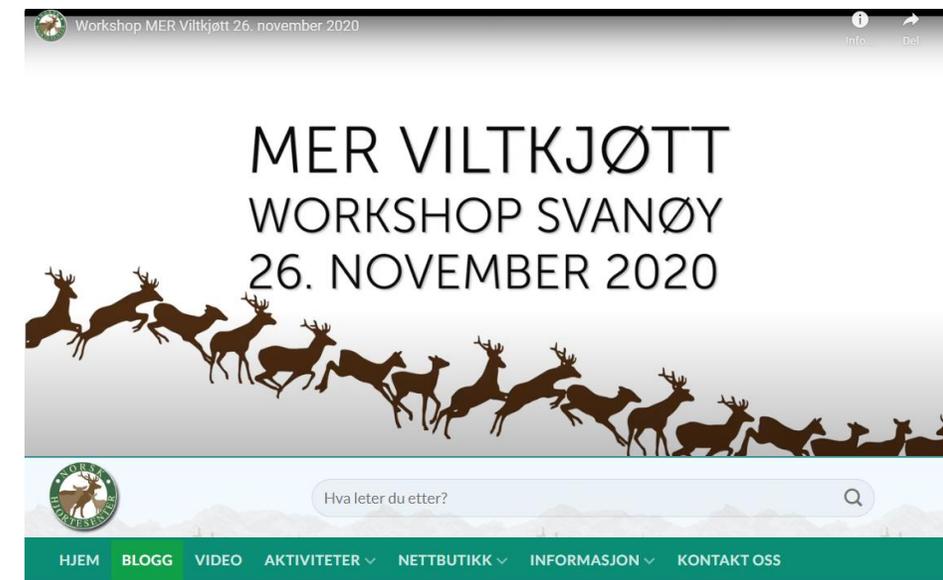

- Driveplikt etter jordlova – nasjonal beredskap

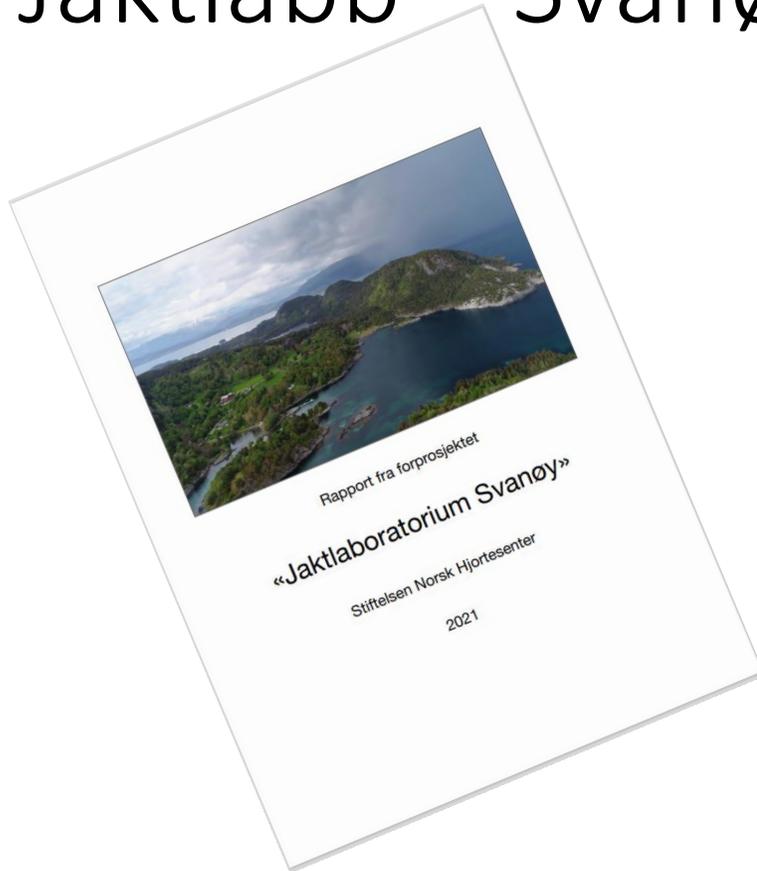

Meir viltkjøt Vestland

- Viltbehandlingsanlegg, kvalitet og hygiene i alle ledd
- Verdikjede basert på vill og tam hjort – sikker/stabil varestrøm
- Gjere viltkjøt meir tilgjengelig for alle – butikkar, restaurantar, hotell
- Merkevarer, politisk forankring
- Vi er midt oppe i prosjektet og har planlagt møter, arbeidsverkstad og webinar i haust

Jaktlabb – Svanøy som modell

Det er definert tre satsningsområder for «Jaktlab Svanøy». Disse er:

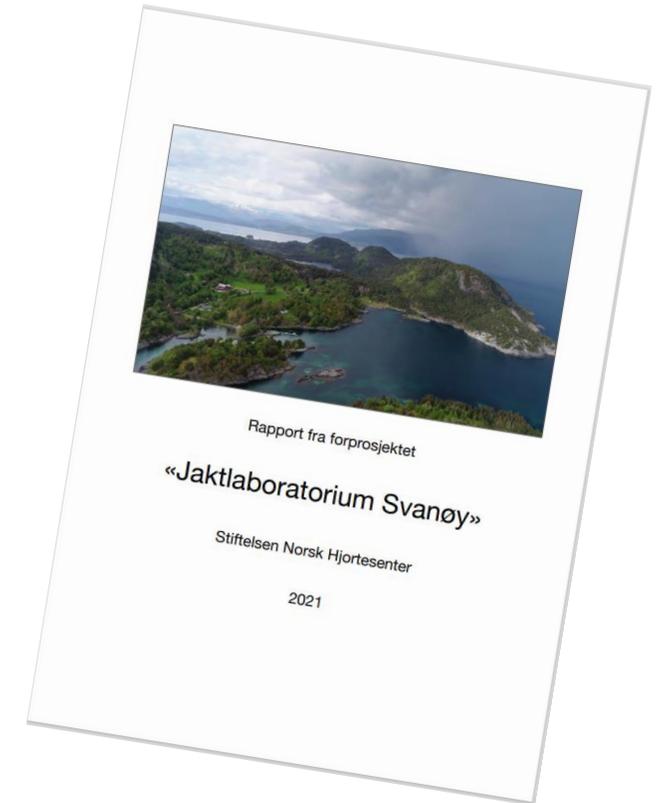
- «Fremtidens artsforvaltning»
- «Én helse»
- «Lokal verdiskaping»

Figur 6 Figuren illustrerer viktige kunnskapsområder som inngår i «Jaktlab Svanøy». Erfaringer fra langtidsstudier på andre arter er med på å styrke «Jaktlab Svanøy». En annen styrke er den tverrfaglige kompetansen som er knyttet til jaktlaben. Kompetanseområdene er overlappende.

Jaktlabb – Svanøy som modell

- Konflikter har kostnader ut over reint økonomiske
- Kostnader og inntekter må delast! Samfunnet totalt sett må gå i pluss
  - Jaktturisme, inntekter til lokalsamfunnet, forlenger tradisjonell turistsesong
- Kostnader - tiltak for å redusere beiteskader, samarbeide om forproduksjon og innkjøp

Driveplikt

 LOVDATA

Lov om jord (jordlova)

Kap. IV. Vern av dyrka og dyrkbar jord m.v.

§ 8. Driveplikt

Jordbruksareal skal drivast. Driveplikta gjeld for heile eigartida. Ny eigar må innan eitt år ta stilling til om han eller ho vil drive eigedomen sjølv eller leige bort jordbruksarealet etter føresegnene i andre ledd.

Driveplikta kan oppfyllest ved at arealet vert leigd bort. Det er ein føresetnad for at driveplikta er oppfylt ved bortleige at leigeavtala er på minst 10 år om gongen utan høve for eigaren til å seie ho opp. Avtala må føre til driftsmessig gode løysingar og vere skriftleg. Avtaler som fører til driftsmessig uheldige løysingar, kan følgjast opp som brot på driveplikta. Eigaren må sende kopi av avtala til kommunen. Ei leigeavtale som er i strid med andre eller tredje punktum, kan ikkje gjerast gjeldande mellom partane eller i høve til offentlege styresmakter.

Finn departementet at jordbruksarealet ikkje vert drive, kan eigaren påleggjast å leiga jorda bort for ei tid av inntil 10 år, eller at jorda skal plantast til med skog, eller tiltak av omsyn til kulturlandskapet.

0 Endra med lover 8 des 2006 nr. 68 (ikr. 1 jan 2007 iflg. res. 8 des 2006 nr. 1361), 19 juni 2009 nr. 98, se dens IX (ikr. 1 juli 2009 iflg. res. 26 juni 2009 nr. 848), 21 juni 2017 nr. 99 (ikr. 1 sep 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 829).

- 20 % av arealet på Hitra som ikkje vert gjødsla og drive gjengroing?
- Fritidseigedomar?
  - Terskel for å søke produksjonstilskot
  - Botnfrådrag (6000,-)
  - Utstyrsangel (entreprenørskap/arbeidsplassar?)
- Lage –**viltåkrar av innmarksbeita**?
  - Viltstell ikkje definert som landbruk – men her er absolutt inntektsgrunnlag! Og av beredskapsomsyn kan det vere strategisk klokt å gje arealtilskot til eigarar som tilrettelegg innmark til vilt
- Kulturlandskapstilskot 285 kr/ dekar, arealtilskot, 360 kr/dekar
- Kommunalt tilskot, samarbeid med Jeger og Fisk??
- Bøndene på Hitra får betydelege statlege tilskot til landbruksdrifta – verdjar som kjem heile Hitra til gode

15.2 km²

Hjorteviltet som ressurs

- Opplevingar
- Kjøtt
- Turisme i skuldersesong
- Verdiskaping – **potensial** til å utvikle verdikjeder
- Attåtnæring

*I jaktseasonen 2021/2022 var det **136 900** aktive jegere i Norge. De felte drøyt 29 000 elg, drøyt 52 000 hjort og ca. 5600 villrein. Av småvilt ble det felt nær 35 000 rådyr og nesten 160 000 ryper.*

ARTIKLER, HJORT, MAT, UKATEGORISERT
Samarbeid er nøkkelen til suksess
POSTET DEN 30. NOVEMBER 2020 AV ADMINISTRATOR HJORTESENTERET

Oppsummert

- Leit etter synergjar, snakk saman på tvers av næringane, bygg merkevaren vidare – lokalmat, turisme, jaktturisme, fiske osv
- Ulike tilbod gjennom året, kvar årstid har sine moglegheiter
- Skjerm dei viktigaste grovforareala/kompensasjon
- Motiver til drift av areal som har gått ut av produksjon (tilskot, viltåkrar, osv)
- Ha fokus på viltforvaltninga – dyrevelferd, snittalder, kjønnsfordeling og ikkje for mange hjort!

Hitra kommune

Hjortevilt

Hitra kommune har store bestander av hjort og rådyr, samt. en mindre bestand av elg. Disse hjorteviltartene utgjør en viktig jaktressurs, samtidig som de skaper utfordringer i form av skader på jordbruksareal og viltpåkjørsler.

Hjort. Foto: Stein Olav Sivertsen

Hamna Gård
det gode liv på Hitra

EXPLORE
TRØNDELAG

REISEMÅL   OPLEVELSER   OVERNATTING   HVA SKJER?   MAT OG DRIKKE   SØK

Har du noen gang hatt en hjort spise ut av hendene dine? Det får du faktisk oppleve hos Dalpro i Hammerstaddalen. Her er det i tillegg kjælene kopplam, kanin, påfugl og høner på tunet. Hjorteforlingen foregår hver dag klokken 11 i uke 25-32. Her kan du nyte dagen, være med dyra og handle i gårdsbutikken.

Hva leter du etter?

[HJEM](#)

[BLOGG](#)

[VIDEO](#)

[AKTIVITETER](#) ▾

[NETTBUTIKK](#) ▾

[INFORMASJON](#) ▾

[KONTAKT OSS](#)

[E-POST](#)

[+ 47 57 75 21 80](#)

NY DAGLEG LEIAR FOR HJORTESENTERET

9. august 2023

Norsk Hjortesenter bidreg gjern i prosessen vidare. Takk for meg!